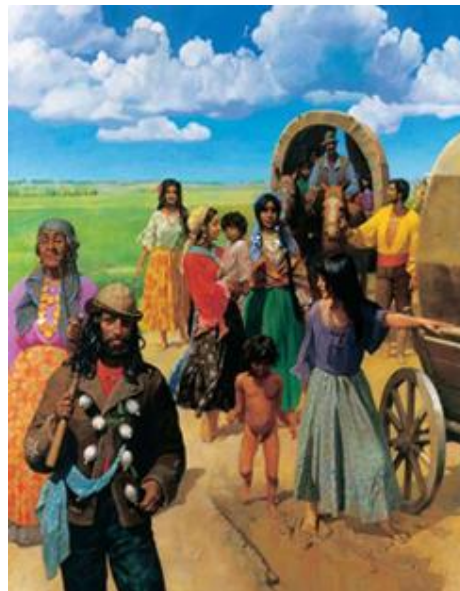

UVOD:

Siromaštvo, loši uslovi života, nezaposlenost povećavaju rizik oboljevanja i umiranja i utiču na nepovoljne zdravstvene ishode u ugroženim populacijama. Romska populacija je prema podacima Republičkog zavoda za statistiku za 2008.godinu 7,5 puta više izložena riziku od siromaštva a čak 56,3% romske dece živi ispod linije siromaštva, dok je udeo nezaposlenih 60%.

Usvajanjem Akcionog plana za zdravstvenu zaštitu u okviru Dekade Roma 2005.godine, stekli su se uslovi da se Ministarstvu zdravlja Republike Srbije odobre budžetska sredstva za implementaciju plana, sa idejom da se promovišu i implementiraju lokalni prioriteti vezano za zdravlje i zdravstvenu zaštitu Roma. U tom smislu raspisani su konkursi za projekte u kojima bi učestvovali zdravstvene ustanove u saradnji sa nevladinim sektorom. Uslov za prijavu na konkurs bio je partnerstvo sa nevladinim udruženjima. Uloga nevladinog sektora pre svega odnosila se na mobilisanje romske populacije.

1* Uvod je deo teksta na strani 4 "Vodiča kroz proceduru konkursa za podršku zdravstvenim projektima u okviru Dekade Roma", dostupno na:

<http://www.minzdravlja.info/downloads/2008/Jun/Dekada%20Roma%202008%20Vodic%20Kroz%20Konkursnu%20Proceduru.pdf>

SPROVEDENI PROJEKTI U OKVIRU "DEKADE ROMA":

Dom zdravlja Obrenovac je tokom 2006.godine odgovorio na poziv Ministarstva zdravlja predlaganjem sprovođenja dva projekta: "Zajedno do zdravlja" i "Zdravo dete". Partneri sa kojima je planirana implementacija projekata bila su lokalna nevladina i romska udruženja "Grabovac" i "Centar za integraciju Roma sa prostora KiM".

Projekat "Zajedno do zdravlja" bazirao se na unapređenje reproduktivnog zdravlja žena romske populacije kroz sprovođenje ginekoloških sistematskih pregleda i zdravstvenih predavanja.

Projekat "Zdravo dete" potencirao je negu i ishranu romske dece, prevenciju nehranjenosti i anemije kao i imunizaciju putem sistematskih pregleda i screeninga za odgovarajuću dob i uzrast kao i zdravstvenim predavanjima.

Tokom sprovođenja navedenih aktivnosti utvrđivan je i socioekonomski status romskih porodica radi upućivanja na ostvarivanje pripadajućih prava iz oblasti socijalne zaštite i finansijske podrške porodicama sa decom.

Oba projekta su odobrena i finansirana preko Ministarstva zdravlja sa po 300.000,00 dinara. Projekti su sprovedeni u periodu septembar 2006.godine - avgust 2007.godine.

**STATISTI KA EVALUACIJA PROJEKATA
„ZAJEDNO DO ZDRAVLJA“ I „ZDRAVO
DETE“
SA GINEKOLOŠKOG, PEDIJATRIJSKOG I
SOCIJALNOG ASPEKTA ZA PERIOD
IX 2006. – VIII 2007.**

Evaluacija ginekološkog aspekta projekta " Zajedno do zdravlja"

Doma zdravlja Obrenovac

U toku rada na ovom projektu u evaluativnom periodu, javilo se ukupno 114 žena Romske populacije od kojih je pregledano 86 žena, dok pregled nije obavljen kod 28 žena. Razlog za ovaj broj nepregledanih žena je u tome da su se neke od njih javile u periodu menstrual.krvarenja, ili su u nekom kra em vremenskom periodu obavile sistematski pregled u Službi za zdravstvenu zaštitu žena ili se radi o devojkama koje nisu imale odnose,a par žena je jednostavno odbilo pregled pravdaju i to strahom ili predrasudama.

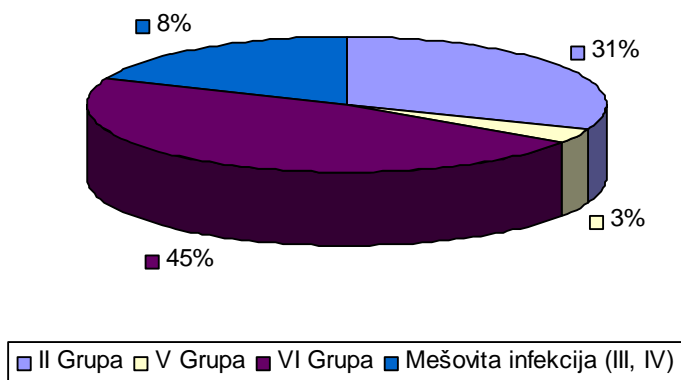
Svim ženama koje su došle, bilo da su pregledane ili ne, održano je predavanje o zna aju kontracepcije i zaštiti od infekcija koje se prenose seksualnim kontaktom kao i o održavanju li ne i intimne higijene. Nakon predavanja obavljeni su pregledi tako što su uzimani uzorci VS, kao i PA. Zatim je ra en kolposkopski pregled i bimanuelni ginekološki pregled, kao i palpatorni pregled dojki.

PODRU JE POREKLA	POSETE GINEKOLOGU
Kosovo i Metohija	53
Domicilno	61
UKUPNO	114

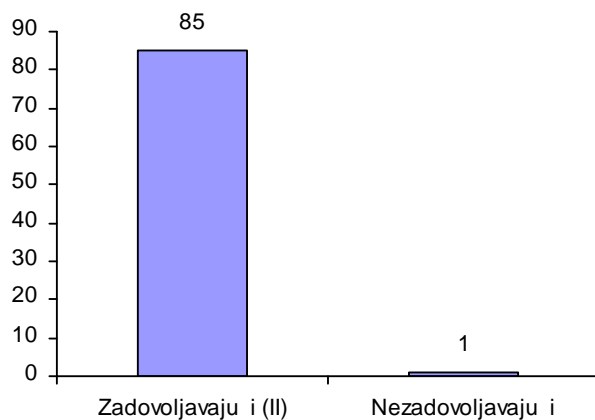
AKTIVNOSTI	UKUPNO ŽENA
Ginekološki sistematski pregled	86
Neobavljen pregled	28
UKUPNO	114

Na osnovu rezultata pregleda vidi se slede e: 28 žena je imalo uredan nalaz VS, a kod ostalih je na ena III, V i VI grupa VS kao i mešovita infekcija. PA nalaz je bio zadovoljavaju i kod 85 žena, a samo kod jedne je bio nezadovoljavaju i (PA III).

Grafikon : Vaginalni sekret

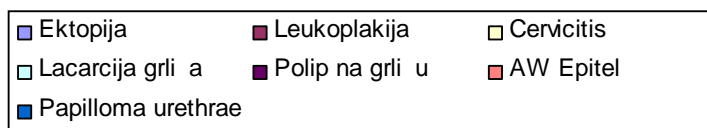
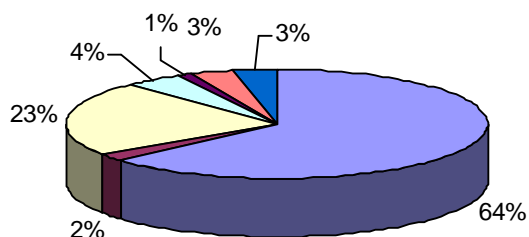
Grafikon : Papanikolau

Što se ti e kolposkopskog nalaza kod ve ine žena se radi o Ektopi kim promenama na grli u, kod 2 je vi ena Leukoplakija, 1 je imala Polip, a kod 3 žene je vi en AW epitel.

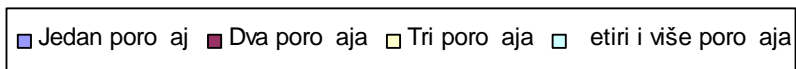
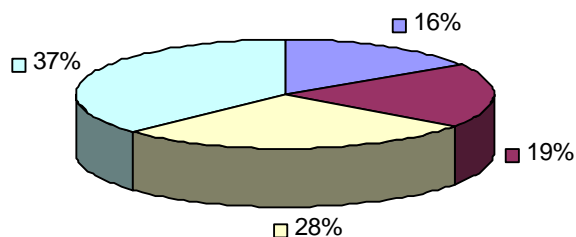
Miomatozno uve anu matericu je imalo 6 žena, a palpatorni nalaz na adneksama je bio uredan kod svih pregledanih žena. Displazne promene na dojka ima imalo je 13 žena.

Grafikon : Kolposkopija

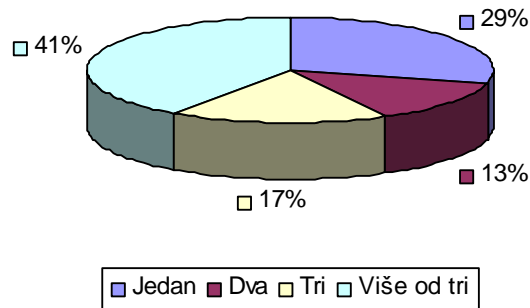

Od svih pregledanih žena koje su se javile bilo je 14 trudnica, 9 žena koje su se le ile ili se le e zbog steriliteta. Nije ostajalo u drugom stanju 5 žena (ili neudate ili su kratko u braku). Na osnovu rezultata vidi se da je ve ina žena imalo do tri poro aja, a njih 37 etiri i više. Više od tri namerna prekida trudno e je imalo njih 21.

Grafikon : Broj poro aja

Grafikon : Namerni ili spontani prekid trudno e

Ovi nalazi pokazuju da je i dalje prisutno shvatanje da je potrebno da žene imaju što više dece, jer je to ukorenjeno u vaspitanju, obrazovanju, tradiciji i izuzetno niskom stepenu znanja o zaštiti od neželjene trudno e. Žene Romske populacije koje su pregledane imaju relativno malo ginekoloških problema, jer su PA nalazi uredni gotovo kod svih, a tako e i ve ina palpatornih nalaza je uredna.

Nakon sumiranja svih rezultata može se zaklju iti da je kod žena Romske populacije važno da se "podigne svest" o zna aju kontracepcije i planiranom ra anju. Na osnovu razgovora sa ženama one su zainteresovane da koriste neko sredstvo za kontracepciju i to u najve em broju Intrauterini uložak. Prilikom rada na Projektu imala se u vidu i aplikacija IUU, ali zbog nedostatka jeftinijih IUU na tržištu nije bilo mogu nosti za to. Smatramo da bi bilo vrlo svrsishodno da se na u sredstva za aplikaciju IUU (npr "MIRENA") u okviru nekog budu eg Projekta.

Tako e se mora stalno raditi na tome da je potrebno da žene Romske populacije redovno dolaze na sistematske preglede u Dom zdravlja, a ne samo kada se posebno pozovu i kada zbog toga dobijaju higijenske pakete kao poklon. O tome da retko dolaze govori i podatak da su za rezultate, odnosno na kontrolu došle samo 29 žena.

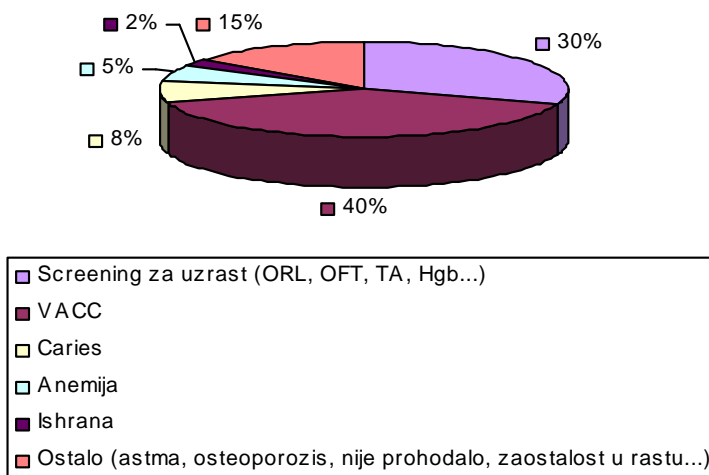
Ovakve i sli ne projekte treba i dalje nastaviti, jer su vrlo korisni, pokazuju i stanje zdravlja žena Romske populacije kao i podižu i svest o sopstvenom zdravlju.

Neki budu i projekat bi bio baziran i na aplikaciji intrauterinih uložaka tipa "Mirena". Na osnovu razgovora sa ženama nakon odžanih predavanja vidi se da su one vrlo zainteresovane za ovaj vid brige o zdravlju.

Evaluacija pedijatrijskog aspekta projekta " Zdravo dete" Doma zdravlja Obrenovac

- Tokom perioda od 04.09.2006.godine do 21.07.2007.godine pregledano je 123 dece.
- 1. VAKCINACIJA: Potpuna ili je u toku
- 2. ISHRANA: Prirodna,retko adaptirana formula,posle 1.godine kravlje mleko
- 3. SISTEMATSKI I KONTROLNI PREGLEDI: Uglavnom sprovedeni, uspelo se sa nastojanjem da se odzivaju
- 4. SCREENING METODE ZA ODGOVARAJU I UZRAST: Obavljeni i objašnjen zna aj tih postupaka
- 5. KOLEKTIV (OBDANIŠTE , ŠKOLA): posebno predškolski kolektiv je gotovo nedostupan, a i polazak u školu nije smatran kao obaveza
- 6. SPORT, PLES, FOLKLOR, DRUŠTVO I DRUGI OBLICI AKTIVNOSTI: Gotovo da ne postoje
- 7. NAJ EŠ I ZDRAVSTVENI PROBLEMI:
 - Anemije: - oko 3.godine
 - Posturalno loše držanje i deformiteti: - oko 5. i više godina
 - Caries: - oko 3.godine
 - Ostalo (sr ani šumovi, nizak rast, endokrini problemi) - sporadi ni ali se to kontroliše

Problemi i aktivnosti

8. **INFORMISANOST, ZDRAVSTVENA KULTURA, ZNAJANJE I PREVENTIVNE:**
Ispod nivoa, opterećena predrasudama, neznanjem, nemarnošću, socijalnom neprilagojenošću
9. **ZDRAVSTVENO VASPIŠNI RAD, CILJ OVAKVIH PROJEKATA:**
Po etna zainteresovanost ali i posustajanje, odustajanje i prosto nepoimanje značaja i vrednosti za celokupno zdravlje, ranog i sveobuhvatnog a pripadajućeg zdravstvenog nadzora.
10. **ZAKLJUČAK:** Potrebno je kontinuirano, uporno apelovati na starije, raditi sa mlađima i majkama, posebno na uključivanju dece u društvene zajednice (vrti, obdanište) i kontrolisati (neprepustiti ličnoj odgovornosti), kako bi se postigao napredak i došlo do zadovoljavajućeg rezultata.

Tabela: Aktivnosti po godištimu dece - Ukupno

GODIŠTE	KLINIČKI NALAZ	Screening za uzrast (ORL, OFT, TA, Hgb...)	VACC	Caries	Anemija	Ishrana	Ostalo (astma, osteoporozis, nije prohodalo, zaostalost u rastu)
1994	1						1
1995	1		1				1
1996	1	1	1				1
1997	3		2	1			1
1998	2	2	1				
1999	9	4	6				2
2000	13	9	4	3	1		4
2001	14	10	10	5	2		1
2002	14	7	7	2	2	1	2
2003	17	7	11	2	1		2
2004	18	12	12	2			4
2005	14	3	10		3		4
2006	16	3	12		1	3	5
UKUPNO	123	58	77	15	10	4	28

Porodi no socijalni status romske populacije obuhva ene projektima " Zdravo dete" i " Zajedno do zdravlja" Doma zdravlja Obrenovac

KORIŠ ENE METODE I TEHNIKE: Socijalna anketa, intervju, posmatranje, analiza sadržaja dokumenata, statistička metoda, metoda komparacije

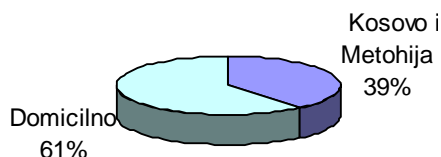
PRILOG: Tabele i grafikoni

I OPŠTI PODACI

Navedenim projektima u periodu predvi enom za evaluaciju obuhva eno je ukupno 134 romskih porodica. Od toga 52 porodice koje su raseljene sa prostora Kosova i Metohije, i 82 porodice sa teritorije opštine Obrenovac (naselja Grabovac, Šljivice i ostala).

Za prvih šest meseci broj porodica poreklom sa prostora KiM bio je ve i od broja porodica domicilnog porekla, što se može tuma iti kao potreba KiM porodica za bilo kojom vrstom pomo i, a koju su o ekivali da dobiju sprovedenim projektima. Zato je njihov odziv bio na po etku bolji, da bi vremenom zainteresovanost domicilnih porodica rasla. U tom smislu na kraju evaluativnog perioda došlo je do velikog interesovanja i participacije do te mere da su formirani i spiskovi ekanja za u eš e u projektu. Zbog ve eg broja domicilnih porodica u ukupnoj Romskoj populaciji Obrenovca kona an odnos izne u porodica sa stanovišta podru ja porekla i u eš a na kraju je bio 3 : 2 u korist domicilnih.

PODRU JE POREKLA PORODICE

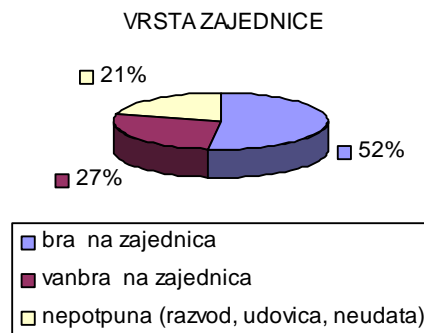

II SOCIJALNI INDIKATORI

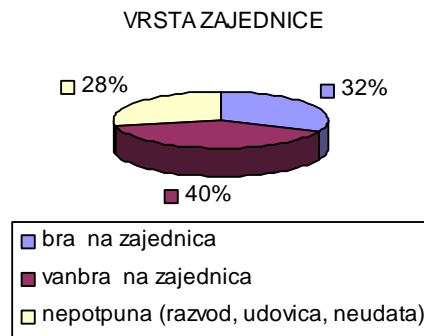
Podaci dobijeni tokom rada sa ovim porodicama pokazuju da se radi o domaćinstvima koja u proseku imaju između 4 (domicilna) i 6 članova (KiM). Najčešće su to domaćinstva u kojima pored roditelja ima još troje ili četvero dece. U domaćinstvima Roma raseljenih sa prostora KiM, u 40% porodica žive i pripadnici još jedne ili dve starosne generacije (bake, deke, svekar, svekrva...), što je posledica činjenice da su zajedno napustili svoje domove i teško je da se odvojeno snalaze u novoj sredini. Takođe, uticaj na broj članova domaćinstava svakako su odigrali kulturološki faktori, ambijent i demografski trendovi na prostorima KiM, koje je poznato po značajnom prirodnom priraštaju i natalitetu.

Najzastupljeniji tip zajednice u romskim porodicama sa područja KiM je braćuna zajednica (52%) a zatim vanbraćuna (27%), a u porodicama poreklom iz Obrenovca vanbraćuna (40%), a potom braćuna (32%). Veći broj vanbraćunih zajednica u porodicama domicilnog porekla sami Romi tumače kao vid komotnijeg života bez formalnosti i papirologije sa mogućnošću menjanja partnera. Međutim, veći broj vanbraćunih zajednica dovodi do konfuzije u smislu različitih prezimena majke i dece, kao i težim načinom dokazivanja postojanja ekonomskih zajednica vanbraćunih supružnika u smislu ostvarivanja prava na određene socijalne prestacije. Zanimljivo je da se u 28% od broja domicilnih porodica radi o nepotpunim zajednicama, kao posledica rastavljanja supružnika, razvoda brakova odnosno smrtnog slučajeva.

Vrsta zajednice kod porodica poreklom sa područja KiM

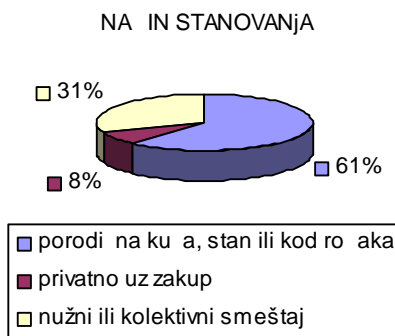

Vrsta zajednice kod domicilnih porodica

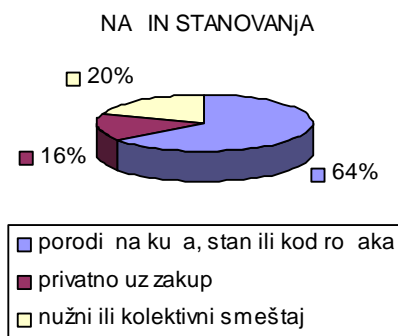

Kao što se moglo očekivati ve i je broj porodica raseljenih sa područja KiM koje žive u kolektivnom ili nužnom smeštaju (31% naspram 20% porodica domicilnih Roma). Ipak ve ina je uspela da se organizuje tako da žive kod rođaka ili prijatelja. To pokazuje određeni stepen solidarnosti, kohezivnosti i homogenosti unutar svoje etničke zajednice a koja se manifestuje i kroz činjenicu da su njihova domaćinstva uglavnom grupisana u takozvanim romskim naseljima na pojedinim lokacijama teritorije opštine Obrenovac. Broj porodica koje iznajmljuju stan je vrlo mali kod KiM porodica (8%), kao posledica posebno loše materijalne situacije ovih ljudi.

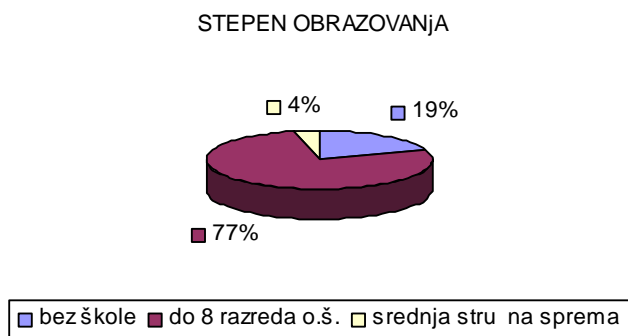
Način stanovanja kod porodica poreklom sa područja KiM

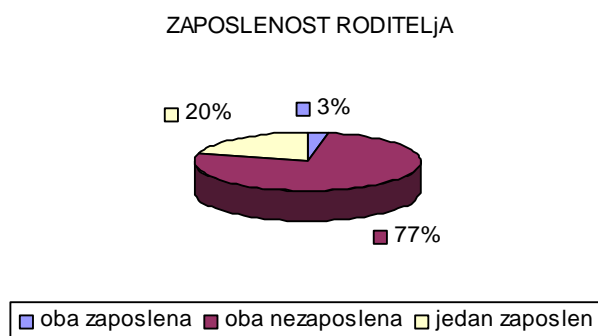
Način stanovanja kod domicilnih porodica

Ako kao indikator koristimo stepen i nivo obrazovanja dobijeni podaci pokazuju da je najveći broj roditelja (96%) u porodicama obuhvaćenim projektima završio osnovu školu ili do 8 razreda.. Samo u 5 od 134 porodice (oko 4%) roditelji su završili neku od škola srednje stručne spreme.

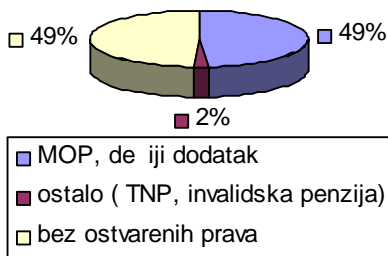
U 103 porodice po izjavama anketiranih u esnika nezaposlena su oba roditelja , što iznosi 77% od ukupnog broja porodica. Ovaj procenat važi i kada posmatramo ovaj indikator zaposlenosti sa stanovišta područja porekla porodice. Samo u 4 od ukupno 134 porodice (3%) zaposlena su oba roditelja (uredno evidentirani, prijavljeni na osiguranje kroz doprinose poslodavaca).

Treba re i da injenica da se korisnici projekta uglavnom nalaze na evidenciji službe za zapošljavanje ne zna i da oni ipak ne rade. U skladu sa savremenim preporukama i metodologijom Meunarodne organizacije rada, primenjena je anketa radne snage na uzorku doma instva, koja pokazuje da u najvećem broju porodica, bez obzira na područje porekla postoji bar jedan roditelj koji radi. Prava situacija u ovim romskim porodicama je da su ženama povereni poslovi doma ica, uvanja i podizanja dece, a muškarcima povremeni sezonski poslovi, sakupljanje sekundarnih sirovina, fizički poslovi, prosjaenje i drugi. Tako e, održiva je i tvrdnja da su mnogi spremni da se deklariraju kao nezaposleni misle i da time poveavaju mogućnost dobijanja neke vrste pomoći. Biti zvanično na evidenciji za nezaposlene je za njih i na in na osnovu kojeg su zdravstveno osigurali sebe i svoje uku ane.

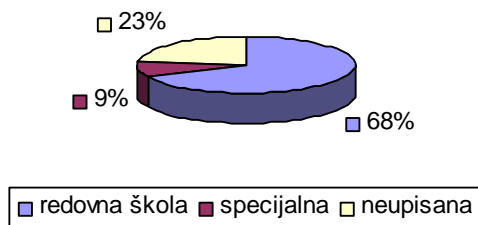
Pored navedenih vrsta poslova koje obavljaju da bi obezbedili egzistenciju, 49% od ukupnog broja porodica ostvaruje i neko od pripadajućih socijalnih prava, kao što su pravo na dečiji dodatak ili materijalno obezbeenje porodice (popularno nazvana »socijalna pomoć«). Procenat porodica koje imaju ova primanja bio bi i veći da ne postoje problemi oko prikupljanja neophodnih dokumenata. Posebno porodicama sa prostora K iM otežana je situacija zbog problema njihovog statusa (interno raseljeni, odjavljeni, neprijavljeni), nedostataka uverenja iz matinih knjigoro enih, imovinskom stanju i sli no.

OSTVARENA SOCIJALNA PRAVA PORODICE

Porodice koje imaju decu školskog uzrasta naj eš e ih uklju uju u redov ni program vaspitno obrazovnog sistema (68%), uz podatak da je ve i broj porodica onih poreklom sa KiM koje svoju decu upisuje u specijalnu školu (14%, prema 7% kod domicilnih). esta je situacija da kada jedno dete (opravdano) krene u specijalnu školu roditelji žele i ostalu decu da na takav na in obrazuju. To je pre svega posledica edukativne, vaspitne i higijenske zapuštenosti dece, kao i socijalne deprivacije i oskudice u uslovima za život i u enje, a ne mentalne zaostalosti ili ometenosti u razvoju. Ra zloge treba tražiti i u ne baš uvek dobroj prihva enosti romske dece u odeljenjima redovnih škola, u smislu uklapanja u kolektiv i razumevanja ostale dece za njihove specifi ne životne okolnosti. Broj porodica u prikazanoj tabeli kod ovog indikatora (uklju enost dece u vaspitno obrazovni sistem) manji je od ukupnog broja porodica koje su obuhva ene projektima, jer te porodice ili imaju decu predškolskog uzrasta, decu iznad predvi enog uzrasta ili su bez dece (vrlo retka situacija).

BROJ PORODICA KOJE SU SVOJU DECU UKLJU ILE U VASPITNO OBRAZOVNI SISTEM

III ZAKLJUČAK

Sprovedenim projektima nije bilo previše nego samo »snimanje« postojećeg stanja kod romske populacije. Projekat je sa stanovišta socijalnog rada obuhvatao i različite aktivnosti kojima se pokušalo uticati na njihovo bolje lično i socijalno funkcionisanje. Socijalni rad sa pojedincem omogućio je bolje razumevanje potreba i očekivanja romskih porodica. U saradnji sa koordinatorima romskih udruženja rešavani su problemi kao što su regulisanje ličnih isprava (zamena starih i isteklih), prijava na evidenciju tržišta rada, razmatranje mogućnosti zapošljavanja. Kroz rad u maloj grupi se kroz ciljane lične i grupna iskustva radilo na utvrđivanju, prepoznavanju i prevazilaženju poteškoća koje eventualno imaju pojedine kategorije romske populacije (rad sa decom i omladinom sa stanovišta njihovog odnosa sa ostalom decom koja nisu romskog porekla, u školi, naselju, zajednici kom dvorištu...). Sprovedenim posetama na terenu, projekti su imali i dimenziju socijalnog rada u zajednici, gde su se mogle videti i identifikovati različiti i razlike pojedinih romskih naselja, stepenu njihove integrisanosti u društvo i međusobnim odnosima.

Svesni da je veoma teško promeniti duboko ukorenjene navike i životni stil koji egzistira decenijama, projekat nije imao nerealne i megalomanske ciljeve. Za mnoge od Roma koji su učestvovali u projektu to je bilo susretanje sa državnom službom bez neke prinude i pritiska, već samo na osnovu dobrovoljnosti. Taj mali napor da dođu i učestvuju u ovim projektima doprineo je tome da se upoznaju sa svojim pravima iz oblasti zdravstvene zaštite, planiranja porodice, reproduktivnog zdravlja. Zdravstvenim predavanjima na ove teme pokušalo se sa uticati i apelovati na ciljane grupe da shvataju značaj preventive i ranog otkrivanja problema.

Suštinski cilj je bio da se kod Roma razvije svest o tome da sledeći put sami dođu i dovode svoju decu na kontrole i preglede kod lekara. Koliki procenat uspešnosti i odaziva na kontrole bi zadovoljio teško je reći, ali svaka porodica koja to shvati i primeni zna i da je projekat dao rezultate. Očekujemo i da romske porodice koje su bile obuhvaćene aktivnostima sprovedenih projekata svoja iskustva prenesu i drugim porodicama, prijateljima koji su, možda, imali sumnju u ove programe ili za njih nisu ni znali. Na taj način želimo: da što više broj Roma stekne poverenje u ustanove zdravstvene zaštite, da im budemo partneri i podrška a ne prepreke ili ustanove koje traže i zahtevaju, i da utičemo na promociju saradnje, participacije i integracije u kojoj etničke ili kulturološke razlike ne isključuju, već obogaćuju.